

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

10^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1902

Gemengde Berichten.

Muntvondst te Wagenborgen.

Omtrent de muntvondst te Wagenborgen — zie *Tijdschrift* 1900 blz. 233 — geeft de heer A. O. VAN KERKWIJK in het *Bulletin uitgegeven door den Nederlandschen Oudheidkundigen bond* nadere inlichtingen. Wij vernemen daaruit dat de munten niet in een potje of kannetje zijn gevonden, maar in stapeltjes van 60 stuks. Zeer vele munten waren geheel verteerd.

Een groot deel der goede stukken zijn door het Kon. Kabinet aangekocht. Daaronder zijn de oudste, een denarius van PEPIJN I van Aquitanië (817—838,) en de jongste een dergelijk stuk van LOTHARIUS II, koning van Lotharingen. (855—869), geslagen te Verdun. Vervolgens bevonden er zich onder, 33 munten van keizer LOTHARIUS te Duurstede geslagen, waaronder een onuitgegeven variëteit. De meest merkwaardige uit de vondst zijn evenwel een viertal deniers, te Maastricht, door Keizer LOTHARIUS geslagen.

Zij hebben het omschrift: LOTARIVS REX IMPE en in het veld binnen een parelrand een kruis, met drie stippen en een ringetje tusschen de beenen.

De keerzijde vertoont het bekende tempeltje met het omschrift: TRICETENSEI MONE, (de NE aan één.) Tot heden waren geen munten van dezen vorst, te Maastricht geslagen,

bekend. Eindelijk bevatte de vondst munten van KAREL den Kale te Bourges, Orleans, Parijs, Reims en Sens en van LOTHARIUS, te Metz, Milaan, Le Palais, Pavia en Verdun geslagen.

M. D. M.

Muntvondst te Nietap (Drenthe.)

Een belangrijke vondst is te Nietap in Drenthe gedaan, waar, in 1899, negen gouden merovingische trientes zijn gevonden.

De heer van KERKWIJK heeft deze alle in bovengenoemd bulletin, blz. 155, beschreven.

Het zijn de muntjes, o. a. afgebeeld bij PROU: *Les monnaies mérovingiennes*, Paris 1892, onder n°. 1239, barbaarsche naslagen van frankische trientes te Chalon sur Saone geslagen, en die men vroeger aan Lugdunum Bataworum. (Leiden) toeschreef.

In den vorigen winter is ook te Domburg een dergelijk muntje in den derrie-grond gevonden en thans in mijn bezit.

Vervolgens bevatte het negental eenige gouden stukjes met onleesbare omschriften en een, volgens den heer VAN KERKWIJK, frieschen naslag van den triens van Metz op naam van den muntmeester HEUDELENUS. De omschriften op beide zijden zijn retrogade.

Verg. v. d. *Chijs* pl. II n°. 29 en 32 en *Rethaan Macaré* II, pl. I n° 16.

M. D. M.

Muntvondst te Hilversum.

Een arbeider, bezig zijnde met den grond om te spitten achter de Ripolinfabriek te Hilversum, vond dezer dagen een tallero van Messerano, die, helaas, zeer afgesleten, buitengewoon zeldzaam is. De Vz. vertoont den prins van dat vorstendom naar rechts gekeerd met het omschrift:

PRINC · PRIM (US) MESS (ERANI) ET · MAR · De Kz. heeft een gekroonden dubbelen arend, met een schild, waarin een dwarsbalk, of fasce, op de borst en het omschrift: STABILITAS · ALTA (PETIT F) VII. Het tusschen haakjes geplaatste is onleesbaar en door mij aangevuld uit de „*Caerte oft Lijste*” van 1621. Messerano, Massareno of Masserano is een stad in Italië en wel in Piemont, met tusschen 3000 en 4000 inwoners. De daalder weegt ruim 20 gram en is van zeer slecht zilver.

J. E. TER GOUW.

Plakket op het huwelijk van H. M. de Koningin.

Dat geen menschenwerk volmaakt is, wie ondervindt het wel sterker en vaker dan de penningbescrijver?

Welk werk op dat gebied was ooit volledig of zal dat ooit zijn? Dit troost mij, nu ik eerst heden ontdek, een fraaie oorspronkelijk-nederlandsche plakket op het huwelijk van H. M. de Koningin *niet* beschreven te hebben in het bij die gelegenheid uitgegeven *Gedenkboek*.

De Vz. vertoont de fraai gemodelleerde linksgewende borstbeelden van het vorstelijk bruidspaar, Z. K. H. in uniform van schout bij nacht, H. M. met ontblooten hals en diadeem, in sterk verdiept, rond veld. Op de afsnede van den schouder van H. M.: J. F. H. BOUCHETTE.

Daaronder, het eerste vers van de beroemde rei uit den GIJSBRECHT VAN AMSTEL:

WAER WERD OPRECHTER TROUW
DAN TUSSCHEN MAN EN VROUW
TER WEEREELD OIT GEVONDEN?
TWEË ZIELEN GLOENDE AEN EEN GESMEED,
OF VAST GESCHAKELT EN VERBONDEN
IN LIEF EN LEEDT.

VONDEL.

Op de Kz. vertoont zich een muur, waarin een zeer

grootte gedenksteen is aangebracht, bestemd om daarop de geschiedenis van ons vaderland in de nieuwingetreden eeuw in duurzaam schrift te griffen. Rechts staat de muze der historie, een naakte, zwaargevleugelde vrouwenfiguur, met steenhouwersbeitel en -hamer, die juist het eerste gedenkwaardige feit heeft geboekstaafd. We lezen toch op den gedenksteen bovenaan:

GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND XX EEU(W)
 HUWELIJK VAN H. M. KONINGIN WIL(HELMINA)
 MET Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NE(DERLANDEN)
 HERTOG VAN MECKLENBURG

7 FEBRUARI 1901

(de tusschen haakjes geplaatste letters zijn door de figuur der muze bedekt).

Gebronsd galvanoplastiek, rechthoekig 135 bij 93 m.M., op natuurlijke grootte gemodelleerd door den heer J. F. H. BOUCHETTE te Arnhem, die een exemplaar aan H. M. aanbod, en bij wien deze plakket voor f 10.— verkrijgbaar is.

De oorzaak, dat ik het stuk eerst in December 1901 onder de oogen kreeg, is daarin gelegen, dat het bij de verzending mijner cirkulaire aan HH. graveurs nog niet gereed was en deze cirkulaire bij den maker in het vergeetboek was geraakt.

W. K. F. ZWIERZINA.

*Gedenkpenning vereerd aan den oud-notaris
 TH. VAN UIJE PIETERSE, bij zijn aftreden als Wethouder
 der gemeente Vlissingen, en ter herinnering aan zijn
 50 jarig lidmaatschap van den gemeenteraad.*

Opnieuw is in de gemeente Vlissingen aan een harer meest verdienstelijke ingezetenen een gedenkpenning, ditmaal in goud, uitgereikt.

De plechtigheid had den 9 September plaats. Toen bood

de burgemeester, vergezeld van den gemeente-sekretaris, den gemeente-ontvanger en de leden van den gemeenteraad, ten huize van den heer TH. VAN UIJE PIETERSE, dezen, bij gelegenheid van zijn aftreden op den 3^{en} dier maand, als wethouder der gemeente, een ambt door den jubilaris 37 jaren lang waargenomen, den volgende gouden gedenkpenning aan.

Voorzijde: Het wapen van Vlissingen, daaronder: 1851 SEPT. 1901, omgeven door een lauwerkrans.

Aan de keerzijde leest men:

TER HERINNERING
AAN HET
50JARIG LIDMAATSCHAP
VAN DEN GEMEENTERAAD
VAN
Th. van Uije
Pieterse.
TE VLISSINGEN.

De penning, die 50 wichtjes weegt en een middellijn van 45 m.M. heeft, is behalve den lauwerkrans, geheel gegraveerd en vervaardigd in de Kon. fabriek van gouden en zilveren werken van J. M. VAN KEMPEN EN ZONEN te Voorschoten; hij was vergezeld van eene oorkonde met de namen der gevers.

De feestdag werd besloten door een serenade, den jubilaris gebracht door het muziekgezelschap „Ons Genoegen” te Vlissingen. M. D. M.

*Tentoonstelling van nederlandsche gedenkpenningen
te Arnhem.*

In een nevenzaal van het gebouw, Parkstraat 7, te Arnhem, waar gedurende den vorigen zomer eene tentoonstelling van *Kunst- en Kunstnijverheid* werd gehouden,

vond men een rijke verzameling penningen en plaketten, omfattende uitsluitend het beste werk van nederlandsche stempelsnijders, uitgekomen sedert de regeeringsaanvaarding van Z. M. WILLEM III tot heden, chronologisch gerangschikt voor elken kunstenaar afzonderlijk, op verzoek der vereeniging „Kunst en Kennis,” door ons medelid, den heer W. K. F. ZWIERZINA, aldaar tentoongesteld.

Het orgaan der vereeniging „Kunst en Kennis,” onder redactie van Mej. BETSY PERK, geeft een zeer waardevolle vermelding van deze verzameling en merkt daarbij op, dat zij getuigenis aflegt, dat vele onzer nederlandsche graveurs in het vervaardigen van penningen, zich gerust met hunne konfraters uit het buitenland kunnen meten.

M. D. M.

Nieuw uitgekomen Penningen.
(Vervolg van *Tijdschrift* 1900 blz. 306.)

1898.

25 Mei. (Datum van het K. B. van instelling). Penning als erkenning van aan het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut bewezen diensten, door het inzenden van verdienstelijke scheepsjournalen, 36 m.M., door 's Rijks stempelsnijders naar het ontwerp van wijlen J. HENDR. BAARS.

1899.

18 Mei—29 Juli. Vredeskonferentie te 's-Gravenhage.

a. Vz. Keizer NIKOLAAS II van Rusland.

Kz. Duitsch opschrift in krans van 23 wapens.

50 m.M. te koop bij A. WEVL, Berlin C. 19, Adler str. 5II, brons M. 8, Zilver M. 20.

b. Vz. Vredesengel. *Friede sei auf Erden.*

Kz. Cartouche met opschrift. Zilver, 33 m.M. (in den handel).

17 Juni. Schietwedstrijd te Loosduinen.

a. Hoofd-korpswedstrijd, 32 m.M.

- b. „ „ 21 m.M.
 c. Korpswedstrijd revolver, 32 m.M.
 d. „ „ floberbuks, 32 m.M., alle door BEGEER.
 Fotografiewedstrijd, uitgeschreven door het dagblad „de Courant” te Amsterdam, 58 m.M., door BEGEER.

Prijspenning.

Pretoria Landbouwgenootschap, 42½ m.M., door VAN KEMPEN.

1899/1900.

Transvaalpenning door J. C. WIENECKE. Zie *Tijdschrift* 1900, blz. 315 en 1901, blz. 261, (In den handel.)

„1900.

8—10 Januari. 3^e Wapenfeest der Kon. Officiersschermbond te 's Gravenhage, 47 m.M. door BEGEER.

9—11 Maart. Hondententoonstelling te Rotterdam.

a. Nimrod.

b. Nederlandsche Duitsche-Doggen Club.

c. Nederlandsche Herdershonden-Club;

alle 42 m.M., door BEGEER.

14 Maart. Bezoek der kommissarissen van politie aan 's-Rijks Munt, 27 m.M., door 's-Rijks stempelsnijders.

27—29 April. Hondententoonstelling Cynophilia te Amsterdam, ruitvormig, 49 m.M., door BEGEER.

16—19 Mei. Kegelwedstrijd Columbumbus te Utrecht, 44 m.M. Vz. door SCHAMMER, Kz. door BEGEER.

18—20 Mei. Hondententoonstelling. Kynologen-ver. Nederland te 's-Gravenhage, ruitvormig, 54 m.M., door VAN KEMPEN.

5—6 Juni. Vergadering van Christelijke onderwijzers en onderwijzeressen te Utrecht, 22½ m.M., door BEGEER.

12 Juni. Vergadering der Ver. tot bev. van Fabrieks- en Handwerksnijverheid te Utrecht, 22½ m.M., door BEGEER.

15—17 Juni. Hondententoonstelling Nimrod te Arnhem, 42 m.M., door BEGEER.

25 Juni—25 Juli. Nationale tentoonstelling van muziek-instrumenten te 's-Gravenhage, bij gelegenheid van het 25 jarig bestaan der Nederlandsche Toonkunstenaars-Vereeniging, 40 m.M., door BEGEER.

27 Juni. 50 Jarig huwelijk van J. A. M. VAN OORDT VAN BUNSCHOTEN, SPARENBURG en DIJKHUIZEN en S. L. J. VAN OOSTEN te Velp, 51 m.M., door J. P. M. MENGER.

1 Juli. Jhr. Mr. V. E. L. DE STUERS, 25 jaar referendaris voor kunsten en wetenschappen, 65 m.M., door L. JÜNGER en BEGEER (zie *Tijdschrift* 1901, blz. 78).

3 Juli. Bezoek van H. M. de Koningin aan Utrecht, 53 m.M., door BEGEER (In den handel).

16 Juli—Oktober. Geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen te 's-Gravenhage, 50 m.M., door J. C. WIENECKE, reductie en slag van BEGEER. (In zilver alleen geschonken door H. M. de Koningin, in brons in den handel.)

15 Augustus. 25 Jarig verblijf van A. GRESHOFF in den Congostaat, 29 m.M., door J. F. H. BOUCHETTE.

15 en 16 Augustus. Concours voor Dilettanten Harmonie en Fanfarekorpsen te Zeist.

a. Herinneringspenning. (Vaandelmedaille) 58 m.M.

b. Idem voor de deelnemers, 23 m.M.

c. Prijspenning, 58 m.M., alle door BEGEER.

Augustus. Prijspenning vanden Nederl. Hotelhoudersbond.

a. Als „leg”penning.

b. Als draagpenning aan ornament.

40 m.M. door J. A. A. GERRITSEN.

3 Oktober. Muziekfestival te Leiden, 45 m.M., door VAN KEMPEN.

7 Oktober—18 November. Kegelwedstrijd. „Entre Nous” te Amsterdam; 25 m.M., door J. A. A. GERRITSEN.

8 Oktober. 100 Jarig bestaan der firma W. VOET en ZONEN te Haarlem, 50 m.M., door R. THÜRER (zie *Tijdschrift* 1901, blz. 84.)

24 Oktober. J. C. J. baron BRANTSSEN VAN RHEDEROORD bij zijne meerderjarigheid gehuldigd als heer van de Steeg en Rheden, 25 m.M., door BEGEER.

Oktober. Plakket met borstbeeld van CHR. DE BOUTER, amanuensis bij 's Rijks munt, 103 bij 75 m.M., door J. C. WIENECKE, galvanoplastiek van P. J. LANKELMA

1 November. ARIE SMIT gehuldigd bij het 25 jarig bestaan der Kon. Mij. de Schelde te Vlissingen, 47 m.M., door BEGEER.

14 November. „Die Haghe” aan RICHARD HOL bij het 10 jarig bestaan, 650 jarig bestaan van 's-Gravenhage en den 250^{en} gedenkdag der geboorte van stadhouder WILLEM III, 50 m.M., door VAN KEMPEN. (Uniek).

19 December. 70^e Verjaardag van J. J. VAN KERKWIJK, hulde der ingezetenen van Schouwen en Duiveland, 47 m.M., door BEGEER.

December. Z. E. PAUL KRÜGER in Nederland.

a. Aangeboden door VAN KEMPEN, 125 m.M. (Uniek).

b. Bezoek aan H. M. de Koningin, 36 m.M., door BEYENBACH.

c. Aangeboden door Volksweerbaarheid. 1)

d. Bezoek aan Amsterdam, 25 m.M., door MAYER en WILHELM.

e. Ter eere van H. M. de Koningin wegens het aanbieden der Gelderland, 30 m.M., door H. LE ROY.

b, d en e in den handel, (zie *Tijdschrift* 1901, blz. 243 e. v.)

Zonder Datum.

Ter eere van mr. J. C. REEFMAKER, president-kommissaris der Noord-Brabantsch-Duitsche Spoorwegmaatschappij, 59 m.M. door BEGEER.

150 Jarig bestaan der Amersfoortsche processie naar Kevelaar, 29 m.M., door BEGEER.

50 Jarig bestaan der vereeniging VONDEL te Zaandam, 50 m.M., door J. A. A. GERRITSEN.

1) Naar men mij thans mededeelt, zou de voorgenomen aanbieding van dezen door mij beschreven penning *niet* hebben plaats gehad. M. D. M.

Schietwedstrijd te Hoorn.

- a. Rozenprijs, 38 m.M.
 - b. Hoofdkorpswedstrijd, 33 m.M.
 - c. Korpswedstrijd revolver, 33 m.M.
 - d. „ „ flobertbuks, 33 m.M., alle door BEGEER.
- Festival bij het 10 jarig bestaan der muziekvereniging „Prima Volta” te Haastrecht, 28 m.M., door BEGEER.

Prijspenningen.

Thiemefonds van de vereeniging tot bevordering van de belangen des boekhandels. 59 m.M., door J. J. A. GERRITSEN.
 Vereeniging tot bevordering van bijenteelt in Nederland, 35 m.M., door BEGEER.

Marine-jachtclub, 50 m M., door BEGEER.

Nederlandsche hoenderclub met:

- a. Yokohama's en Padua's.
- b. Kop van een kraaikophaan en drechtsche boerenhoenders, beide 40 m.M., door J. J. A. GERRITSEN.

Draagteekens.

Draagpenningje der R. K. Werkliedenvereniging ST. JOSEPH te Culemborg, door BOUCHETTE. ZW.

UIT DE PERS.

Het Vatikaansche museum is aanmerkelijk verrijkt tengevolge der daaraan door Z. H. Paus LEO XIII gedane schenking van de hoogst volledige verzameling pauselijke munten, door wijlen kardinaal RANDI bijéengebracht.

De verzameling vangt aan met de munten van GREGORIUS III (731) en gaat voort tot aan het jaar 1870. Onder deze zijn 1100 gouden munten, 700 scudi, voor een groot gedeelte zeer zeldzame stukken.

Riv. italiana fasc. II, 1901.

Penning vereerd aan GIOVANNI SCHIAPARELLI.

Op initiatief van de „*Corriere di Savigliano*” werd aan den astronoom SCHIAPARELLI, den beroemden ontdekker der kanalen van Mars, een gouden penning aangeboden, ter herinnering aan zijn 40 jarigen wetenschappelijken arbeid, ten dienste van het vaderland besteed.

De penning, 51 m.M. groot, is vervaardigd door NAVARRA en PRANDI te Turijn.

Op de eene zijde ziet men, en relief, een gezicht op de Brera-sterrewacht te Milaan omgeven door een lauriertak en door de teekens van den dierenriem, met het motto:

Turris siderum speculatoria

Op de andere zijde leest men:

All astronomo

GIOVANNI SCHIAPARELLI

Saviglianese

Concittadini et ammiratori

Auspice il „Corriere di Savigliano”

1901

Riv. italiana, fasc. II, 1901.

Die holländischen getriebenen Medaillen.

Man kann Denkmünzen auf vier verschiedene Arten darstellen: durch Gusz, in getriebener Arbeit, durch Prä- gung und als Niello. Des Guszverfahrens bedienten sich die italienischen Künstler des 15ten Jahrhunderts als die ersten, welche eine neue Medaillenkunst ins Leben riefen. Ihre Gusse sind fast ohne Ausnahme in Bronze ausge- führt und selten überarbeitet. Edle Metalle, Gold und Silber fing man erst mit steigendem Wohlstande an zu benutzen; die Goldschmiede waren zugleich die Medaillenkünstler. Die Stücke wurden auch hier zunächst gegossen, in verllorener

Form über Wachs oder nach einem in Buchsbaum oder Speckstein geschnittenen Modell; insbesondere aber die deutschen Künstler überarbeiteten ihre Edelmetalgüsse aufs sorgfältigste und feinste, so dasz jedes Stück individuell künstlerischen Wert hat und nahezu als ein Unikat gelten kann. Mit Beginn des XVI. Jahrhunderts fing man das Treiben und das Prägen der Medaillen an.

VITTORE CAMELIO begann als erster seine Medaillen in Stahl zu schneiden, es war zunächst eine Art von Bequemlichkeitsakt, der aber bald derartig künstlerisch vervollkommenet wurde, dass die geprägten Denkmünzen dieser Zeit das beste darstellen, was überhaupt geleistet wurde. Das Treiben der Medaillen war ein unmittelbarer Ausfluss der technisch vervollkommeneten Goldschmiedekunst, welche gelernt hatte, die besonderen Eigenschaften des Goldes und des Silbers, namentlich die Ausdehnbarkeit und die Duktilität für ihre Zwecke zu verwerten. Bekanntlich lässt sich aus einem Dukaten, d. i. aus einem Gewicht von 3,5 g. Gold, ein Faden herstellen, welcher um den Äquator herumreichen würde. Das Gold wird zu feinem Draht ausgezogen, dieser mit einem Mantel von Silber umgeben, von neuem ausgezogen und das Silber mit Salpetersäure entfernt. Nicht ganz so dehnbar wie Gold ist das Silber, doch aber folgt auch dieses noch allen Intentionen des Künstlers und nimmt durch Hammerschlägen jedem nötigen Grad von Feinheit und jede gewollte Form an. Man nennt dieses Formen mit den Hammer „Treibarbeit.“

Die älteren Meister machten sich zunächst ein Modell in Wachs, welches sie in Erz gossen, über dieses Erz wurde das Goldblech gelegt, und aus diesem nach und nach die Gestalt hervorgetrieben. Die spätere Künstler verfahren in anderer Weise. Nach einem Modell oder einer Zeichnung wurde und wird aus einem Stück Gold- oder Silberblech über Pechunterlage frei das Gebilde mittelst Hammerschlägen auf kleine Stahlmeiszel, Punzen genannt,

herausgearbeitet; damit das Metall nicht reizt, muß es häufig wieder ausgegluht werden, die Pechunterlage verschafft man sich stets vom neuem, indem bald die eine, bald die andere Seite das Treibbleches in geschmolzenes Pech eingetaucht wird.

Durch Treibarbeit kann ein sehr hohes, bis dreiviertel rundes Relief erzeugt werden, die getriebenen Medaillen zeichnen sich daher auch sämtlich durch starke Erhebung aus, und man bediente sich des Treibens teilweise, weil die damaligen Pragemaschinen noch nicht im stande waren, in dieser Beziehung dasjenige zu leisten, was die heutigen vermögen.

In Italien wurden viele Schaumunzen in Gold getrieben, — vorzüglich glanzten in dieser Beziehung der Meister CARADOSSO in Rom und BENVENUTO CELLINI —, in Deutschland bevorzugte man den ciselirten Gusz, in Holland aber, wo kein dreiszigjähriger Krieg die Entwicklung der Goldschmiedekunst aufgehalten hatte, erlebte die getriebene Medaille im XVII. Jahrhundert eine neue und eigenartige Blüte. Man kann jetzt keinen bedeutenderen numismatischen Katalog durchblättern, ohne auf die Bezeichnung „getriebener silberner Medaillen“ zu stossen; sie sind stets holländischen Ursprungs und müssen ziemlich häufig angefertigt sein, denn auch die Preise dieser zeitraubenden, gutes Können voraussetzenden individuellen Arbeiten bewegen sich in den bescheidenen Grenzen von etwa 60 bis 200 Mark. — Besieht man aber die Stücke genauer, so findet man, dass sie überhaupt nicht getrieben sind, sondern dass man es mit sehr feinen, schwach überarbeiteten Gussen zu thun hat; ich sah im Handel noch kein einziges getriebenes altes Stück. — Im XVI und XVII. Jahrhundert wurde in der Goldschmiedekunst der Gusz sehr häufig als bequemes Ersatzmittel für die Treibarbeit angewendet, von den bedeutendsten Meistern sogar — so sind z. B. alle Schmuckteile an dem berühmten *Jamnitzer-*

Pokal gegossen — und der Gusz ist so fein, dasz die fertigen Stücke, besonders wenn etwas uberarbeitet, völlig wie getrieben aussehen. — Vielfach fertigte der Künstler ein Modell in Treibarbeit aus Kupfer, welches er dann durch Gusz in Edelmetall vervielfaltigte, — so scheinen auch die holländischen sogen. getriebenen Medaillons entstanden zu sein. Der berühmteste der holländischen Medail- lenmeister war PIETER VAN ABUTS (sic)¹⁾, welcher gewöhnlich „P V A“, oder „P V A F“, oder „P V · A B · F“, selten mit vollem Namen zeichnete, und sein bekanntestes Werk ist die Denkmunze auf die Verleihung des Wappens an die Stadt Amsterdam durch den Grafen WILHELM von Holland.²⁾ Von dieser Denkmunze sind mir im Laufe der Zeit fünf Stück bekannt geworden, alle durch Gusz hergestellt, so zwar, dass zwei dünne Gussplatten am Rande sauber ver- lotet sind, die eine nur trug den alten Charakter, die ubrigen waren neu, geschickt zum Zweck der Fälschung hergestellt.

Volgt de afbeelding van Vz. en Kz der:

„Holländische Hohlmedaille mit den Köpfen des MASA- NIELLO und des OLIVER CROMWELL. 71 mm. Silber 66,0.

Hier nebenbei nun ist die etwas verkleinerte Abbildung des bekannten holländischen getriebenen Medaillons mit den Köpfen des OLIVIER CROMWELL und des MASANIELLO, nach einem unbedingt alten Exemplar gegeben.

LOCHNER, welcher die Denkmunze in seiner „*Sammlung merkwürdiger Medaillen*“, Ao. 1737, 35. Woche, aboildet, glaubt dasz man es wegen der Zusammenstellung der Personlichkeiten mit einem satirischen Stück auf CROMWELL zu thun habe. — Unser Exemplar stammt aus dem stad- tischen Kabinett von Emden und befindet sich noch in der alten gedrehten Holzdose, welche auf den Innenseiten

1) Bedoeld is PIETER VAN ABEELE, 1622—1677. RED.

2) v. LOON I, blz. 254. RED

der Deckel, in je zwölf Versen die Erklärungen zu der Darstellungen des „MAS' ANGELO 1) — Hooftman van 't Rebellige Volk van Napeli" und des „OLIVIER CROMWELL — Protektor van Engelandt" trägt. — Die Medaille besteht aus zwei herrlich feinen, wenig mit den Stichel nachgearbeiteten Gussplatten. Die Schrift ist nicht nachgezogen, sondern nur schwarz gefüllt, der Grund aber scheint durch die zahlreichen kleinen Punzenhiebe darauf hinzudeuten, dasz ursprünglich ein in Kupfer getriebenes Modell vorlag.

Es wäre nun interessant, zu erfahren, ob irgendwo ein altes Kupfermodell vorhanden ist und wo sich silberne Medaillen in alter Treibearbeit befinden, dann liesse sich durch Vergleichung vielleicht das Richtige feststellen. — Selbstredend befinden sich zahllose Neufälschungen holländischer Hohlmedaillen im Handel meist gegossen ohne Nacharbeit oder fein ciseliert, mitunter auch getrieben, ja sogar gute Galvanos und Vollgüsse.

M. KIRMIS.

(*Sammler-Daheim* — *Daheim* 26 Oktober 1901 n°. 4.)

Zie omtrent den bedoelden penning DIRKS *Repertorium* I n°. 1219: OLIVIER CROMWEL, protector van Engel. Schod. Yrlan. 1653.

W. MAS. ANIELLO visscher en coninck van Napels 1647. *Cat. Arti* 1880, n°. 1239 „Hoogstwaarschijnlijk, zegt de inzender (nu wijlen) mr. JER. DE VRIES Jr.", door MULLER gegraveerde inschriften". *Repert.* n°. 1296: „De door ons op grond van *Cat. Arti* 1880 n°. 1239 op 1653 geplaatste CROMWELL-MAS- ANIELLO penning komt bij P. SCHMIDT VAN GELDER n°. 2249 1658 (47 g. z. 66 w.) voor met gelijke onderschriften". Het stuk bracht toen op f 16.75.

Naar aanleiding van de slotalinea maken wij er opmerkzaam op, dat van meerdere hollandsche penningen zoowel geslagen als gedreven exemplaren voorkomen. Het schijnt ons toe, dat voor Vz. en Kz. van den afgebeelden penning eenzelfde model heeft gediend; de cartouches onder de borstbeelden zijn geheel gelijk; de houding der visschers, die een kroon houden boven den visscher-koning en der romeinsche krijgsknechten, die een kraans heffen boven het hoofd van den protektor is dezelfde, de visch in de hand des linkschen visschers vertoont dezelfde lijnen als het schild in de hand van zijn buurman op de andere zijde. Vrijwel dezelfde voorstelling komt voor op

1) Op den penning staat: MAS ANIELLO. RED.

den gedreven penning van WOUTER MULLER te Amsterdam (wiens werk valt tusschen 1653 en 1668) op het verbond met den keurvoist von Brandenburg 1666. v. LOON II, blz. 542. We hopen dat er onder onze lezers iemand gevonden mag worden, wien deze kwestie interesseert en den heer KRAMIS gegevens voor zijn onderzoek kan en wil verstrekken. We stellen ons tijdschrift daarvoor gaarne open

RED.

BOEKBEOORDEELING.

De 9e afl. van het reeds meermalen in dit Tijdschrift besproken werk *les Médailles et Plaquettes Modernes* door dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ, verschenen in November j.l., bevat afbeeldingen van het werk van DUBOIS CHAPLAIN, (o. a. de fraaie penning ter eere van Jhr. C. H. A. VAN DER WYCK, zie *Tijdschrift* 1901 blz. 301), TROJANOWSKI, (van de groote portret-penningplaten, kan ons alleen die van HECTOR BERLIOZ bekoren), HANS FREI, (o. a. een heerlijk mooie kop der Helvetia), PETER, KOWARZIK, SCHARFF, PAWLIK, RASUMNY (een heel malle indruk maakt diens plakket met opgehangen bakerkind), TASSET, (penning ter eere van Jhr. OTTO REUCHLIN, zie *Tijdschrift* 1900 blz. 307) en BEGEER.

Het is jammer, dat van de bizonder fraaie stukken nederlandsche kunst juist de minst fraaie reproducties zijn gegeven — ze zijn bleek en flauw. We vinden in den tekst den officieelen herinneringspenning aan H. M's huwelijk en het zeldzaam mooie maskerade-penninkje van Utrecht 1901. (Kroning van KAREL VII te Rheims.) Plaat LV bevat: Aanleg visschershaven te Scheveningen met de bb. der oud-ministers LELY en ELAND, het halve eeuwfeest van de brandweer te Utrecht, de inwijding der nieuwe studentensocieteit aldaar.

Z.

*Gedenk-, prijs- en draagpenningen, gedenk- en penning-
platen, draagteekens, enz., vervaardigd naar aanleiding
van het huwelijk van H. M. WILHELMINA, Koningin
der Nederlanden, met Z. H. HENDRIK,
hertog van Mecklenburg-Schwerin
door W. K. F. ZWIERZINA.*

Jaargang 1901, blz. 310, bevat eene beknopte mededeeling over het verschijnen van *de Huwelijkspenningen der Oranjes* in de 5^e en 6^e afl. van het *Oranje Nassau—Mecklenburg-Schwerin Gedenkboek*, bij gelegenheid van het huwelijk onzer Koningin uitgegeven door de firma VAN HOLKEMA & WARENDORF. De huwelijkspenningen, vervaardigd ter eere van Koningin WILHELMINA zelve, konden daarin niet worden opgenomen, omdat zij slechts gedeeltelijk gereed waren.

Thans is de beschrijving dier penningen in afl. 14 en 15 van gemeld „*Gedenkboek*” verschenen.

Met zijne bekende vaardigheid van omschrijving, zijn een 50 tal gedenk- en plaatpenningen, draagteekens enz. uitvoerig door den heer ZWIERZINA behandeld, waarvan enkele tusschen den tekst zijn afgebeeld. De meeste echter zijn in goed geslaagde lichtdrukken op een tweetal platen opgenomen, die een duidelijk overzicht geven van het verschil in opvatting van een en het zelfde onderwerp door onze eigen graveurs en hunne buitenlandsche kollegas. Wij vinden er werk van BEGEER, GERRITSEN, BART VAN HOVE, VAN KEMPEN & ZONEN, LION CACHET, PIER PANDER, J. C. WIENECKE, L. ZIJL, G. VAN KALCKEN, BEYENBACH te Wiesbaden, G. KOLBE te Remscheid, LAUER te Neurenberg, B. H. MAYER te Pfortzheim, W. MAYER en FR. WILHELM te Stuttgart en enkele anderen.

Het is opvallend, dat in Engeland, en vooral in Frankrijk en België geen penningen op het huwelijk onzer Koningin zijn vervaardigd, daar het van algemeene bekendheid is, dat in de beide laatste rijken onze Koningin, door haar

liefderijke deelneming in het lot van den zwaarbeproefden president KRÜGER aller harten voor zich heeft ingenomen.

Vergeleken met de duitsche penningen, is het werk der nederlandsche graveurs zeer fraai en oorspronkelijk. We willen hier niet in bijzonderheden treden over de penningen zelve, maar erkennen gaarne, dat de medailles van PANDER, WIENECKE en BEGEER ons zeer hebben geboeid, dat we de gelijkenis van het kopje onzer Koningin op den penning v. KEMPEN, goed getroffen vinden, dat ook GERRITSEN getracht heeft iets goeds te geven.

Reusachtig van afmeting zijn de plakket van BART VAN HOVE en de penning van L. ZIJL, waar, op de voorzijde, eigenaardig het koggeschip uit het oude wapen van Amsterdam is afgebeeld; dezelfde Vz. is, zooals de heer ZWIERZINA opmerkt, reeds voor een vroeger uitgegeven prijspenning gebruikt. Hoeveel mooier is dezelfde voorstelling op de, ook als penning voorkomende, penningdoos van J. BOSKAM van 1697, (v. LOON IV blz. 113 n°. 3), of in later tijd op den penning van E. COLLINET op de opening van het Noordzee-kanaal in 1876.

Van LAUER is een mooie „keerzijde” in den tekst afgebeeld, voorstellende de wapens der hooge echtelieden op bolle ovale schilden. Goed geslaagd is ook de penning (mede in den tekst afgebeeld) voor de harmonie- en fanfaregezelschappen, die aan de huldebetooging op 4 februari deelnamen, uitgave van M. J. H. KESSELS te Tilburg.¹⁾

Het is jammer, dat de schrijver genoodzaakt is geworden, sommige aanteekeningen omtrent de penningen, in de kopie aanwezig, door plaatsgebrek achterwege te laten.

Met het oog op de zeer talrijke penningen, die bij feestelijkheden van eenig belang, zoowel in het binnen- als buitenland worden geslagen, kan men gereedelijk nagaan,

1) Een volledige lijst der beschreven stukken hopen we op te nemen in de jaarlijksche opgave van nieuw uitgekomen penningen. Red.

dat de schrijver zich veel moeite en tijd heeft moeten getroosten en mag men hem den lof niet onthouden een volledige lijst der huwelijkspenningen voor het nageslacht te hebben bewaard.

M. DE M.

Inhoudsopgave van Tijdschriften.

Revue Belge de numismatique. 1901. 57e année.
4e livraison.

Les monnaies de PTOLÉMÉE II, qui portent dates, par M. J. SVORONOS. — Les portraits de SAPPHO sur les monnaies, par M. L. FORRER. — Quart de gros inedit de JEAN DE BAVIÈRE, duc de Luxembourg. (1418—1425), par M. FRÉD. ALVIN. — Une médaille honorifique de la principauté de Liège retrouvée, par M. HAMAL MOUTON. — Médailles Franco Gantoises de l'ère républicaine et de l'empire, par M. P. BORDEAUX. — Sceau de la loge „Paix et Candeur,” à l'Orient de Bruxelles par M. A. DE WITTE. Correspondance, Nécrologie, (VAN RAEMDONCK) Mélanges.

Rivisti Italiana di Numismatica, 1901, fasc. II.

GNECCHI (FRANCESCO). Appunti di Numism. Romane.
DATTARI (G.) Appunti di Numism. Alessandrina. — MAURICE (JULES). l'Atelier monétaire d'Aquilée pendant la période Constantinienne. — SAMBON (ARTURO). Monete napoletane inedite e di una nuova officina monetaria — GNECCHI (FRANCESCO). Sullo scopo della Numismatica Dialoghi. — RICCI (SFRAFINO). La Numismatica secondo i nuovi criteri scientifici Necrologia. (F. L. MIARI.)

American Journal of Numismatics.

An undescribed VERNON. — A new roman emperor. — „Immunis Columbia” of 1786, With eagle reverse. — A

FRANKLIN Token. — The medals, jetons and tokens illustrative of the science of medicine by Dr. HORATIO R. STORER, (bevat o. a. de beschrijving van de penningen *Tijdschrift* 1898 blz. 116 n°. 133 en 1901 blz. 100 n°. 187 en van tal van nederlandsche gildepenningen, alle reeds beschreven), — An undescribed WASHINGTON. — Medals of the grand army.
